

บทความวิจัย

CULTURAL DYNAMICS OF ETHNIC CLOTHING AMONG RED KAREN AND
WHITE KAREN ETHNIC GROUPS IN MUEANG DISTRICT, MAE HONG SON PROVINCE

พลวัตวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว
ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

KANYA KAJONPATTARAKUL (กันยา ขจรภัทรกุล)*
PIMOLWAN PRAIKAJOHNEID (พิมลวรรณ ไพรัชจรเกียรติ)**
PHISUTTHILASANA BOONTO (พิสุทธิลักษณ์ บุญโต)***

วันที่รับบทความ 4 เมษายน 2568
วันที่แก้ไขบทความ 30 เมษายน 2568
วันที่ตอบรับบทความ 5 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว และ 2) ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายในแต่ละโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่ตำบลห้วยผาและตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน แบบเฉพาะเจาะจง

ผลการศึกษาพบว่า การแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์มีบทบาทในการใช้เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แสดงอัตลักษณ์ของคนทั้ง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มกะเหรี่ยงแดงพบลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างแบบประเพณีและแบบประยุกต์ เน้นการใช้สีแดงเป็นหลัก และมีเครื่องประดับเฉพาะ คือ เหยี่ยวโบราณและห่วงพันทา ส่วนกะเหรี่ยงขาวยังคงสืบทอดการแต่งกายในรูปแบบประเพณีแต่ปรับเปลี่ยนสีและวัสดุที่หลากหลายมากขึ้น มีผลต่อการปักที่เป็นเอกลักษณ์โดยเฉพาะบนเสื้อของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว มีข้อกำหนดการแต่งกายของผู้หญิงที่ใช้แสดงสถานภาพโสดและสมรส ทั้ง 2 กลุ่มมีการปรับตัวในการแต่งกายให้เข้ากับยุคสมัยโดยใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น ผ้าไหมประดิษฐ์ และมีการ

* นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, E-mail: 64152201@g.cmru.ac.th
Student, Bachelor of Arts, Cultural Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

** นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, E-mail: 64152201@g.cmru.ac.th
Student, Bachelor of Arts, Cultural Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

*** อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, E-mail: phisutthilak_boon@cmru.ac.th
Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

ตัดเย็บที่สะดวกต่อการสวมใส่ ชาวกะเหรี่ยงชาวยังคงรักษาการแต่งกายแบบประเพณีโดยยังคงสวมใส่ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่กะเหรี่ยงแดงมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่มากกว่าจากการตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปและใส่เฉพาะบางโอกาสเท่านั้น

สำหรับบทบาทในการแต่งกายพบว่า ทั้ง 2 กลุ่ม เลือกแต่งกายด้วยชุดประจำชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันตามโอกาส กลุ่มกะเหรี่ยงแดงไม่ปรากฏการสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน แต่ยังคงรักษาการแต่งกายแบบประเพณีไว้ใน 3 โอกาส คือ การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล กิจกรรมพิเศษร่วมกับภายนอกชุมชน และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในงานมงคล ส่วนการแต่งกายแบบประยุกต์พบใน 2 โอกาส คือ การสวมใส่ในสถานที่ราชการและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นงานมงคล ในทางตรงกันข้ามกลุ่มกะเหรี่ยงชาวยังคงสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันอาทิตย์ของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ พบการแต่งกายด้วยชุดที่มีลักษณะแบบอนุรักษ์ทั้งสืบทอดวัฒนธรรมชาติและใช้วัสดุดั้งเดิมคือผ้าฝ้ายใน 2 ประเพณีที่สำคัญ คือ พิธีศพและพิธีแต่งงาน ทั้งนี้ เครื่องแต่งกายยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ ความภาคภูมิใจในคุณค่าของวัฒนธรรม และการปรับตัวให้เข้ากับสังคมร่วมสมัยตามบริบทชุมชนที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน / การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ / พลวัตทางวัฒนธรรม

Abstract

This qualitative research aims to 1) study the characteristics of ethnic clothing and 2) comparatively examine the occasions and roles of ethnic clothing among the Red Karen and White Karen ethnic groups in Huai Pha and Huai Pong sub-districts, Mueang District, Mae Hong Son Province. Data were collected from relevant research literature and documents, and through in-depth interviews with 10 purposively selected informants.

The findings reveal that ethnic clothing serves as a symbolic representation of identity for both groups. The Red Karen exhibit distinct differences between traditional and adapted clothing styles, predominantly utilizing red colors and featuring specific accessories such as antique coins and leg bands. The White Karen maintain their traditional dress forms while adapting colors and materials to achieve greater diversity, showcasing distinctive embroidery patterns, particularly on married women's blouses. Both groups have dress codes for women indicating marital status (single and married). Both groups have adapted their ethnic clothing to contemporary times by incorporating modern materials such as synthetic silk and employing more convenient tailoring techniques. The White Karen continue to maintain traditional dress by wearing it in their daily lives, while the Red Karen demonstrate a greater tendency to adapt their clothing to modern society through ready-to-wear garments and wearing ethnic clothing only on specific occasions.

Regarding the occasions and roles of ethnic clothing, both groups select different ethnic costumes according to different occasions. The Red Karen do not wear ethnic clothing in daily life but maintain traditional dress for three occasions: digital media promotion, special activities with external communities, and religious ceremonies for auspicious events. Adapted attire is observed in two contexts: wearing in government offices and cultural activities for auspicious occasions. In contrast, the White Karen continue to wear ethnic clothing in daily life, particularly for Sunday religious ceremonies among Christians. Conservative dress styles utilizing natural dyes and traditional cotton materials are observed in two significant traditions: funeral and wedding ceremonies. The ethnic clothing of both groups reflects their identity, pride in cultural values, and adaptation to contemporary society according to their differing community contexts.

Keywords: Karen in Mae Hong Son Province / Ethnic clothing / Cultural dynamics

บทนำ

จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้วัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งเกิดอัตลักษณ์ที่เด่นชัด และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา เอกลักษณะรูปแบบหนึ่งที่เด่นชัดสะท้อนให้เห็นผ่านการแต่งกายของกลุ่มคน สอดคล้องกับแนวคิดของ ยศ สันตสมบัติ (2544) ที่อธิบายว่ากลุ่มชาติพันธุ์หมายถึงกลุ่มคนที่มีภาษา วัฒนธรรม และประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน แต่สามารถเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้ตามบริบททางสังคม เอกลักษณะรูปแบบหนึ่งที่เด่นชัดสะท้อนให้เห็นผ่านการแต่งกายของกลุ่มคน

“กะเหรี่ยงแดง” หรือกะแยะลี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาของตนเองโดยอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาจีน-ทิเบต เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ในรัฐคะยา ประเทศเมียนมา ก่อนย้ายมายังพื้นที่บ้านหมอกจำแป่ ตำบลหมอกจำแป่ และย้ายมายังหมู่บ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน ส่วน “กะเหรี่ยงขาว” หรือกะเหรี่ยงสะกอ หรือปกาเกอะญอ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาของตนเองโดยอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาจีน-ทิเบต เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ในลุ่มน้ำสาละวิน ประเทศเมียนมาเช่นเดียวกัน และย้ายมายังพื้นที่บ้านไม้ช้างหนาม อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน ทั้งสองกลุ่มมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ กะเหรี่ยงแดงมีความเชื่อเกี่ยวกับโลกของพระเจ้าและโลกของมนุษย์ซึ่งแสดงออกผ่านพิธีกรรม “ฮิลู” หรือ ปอยตันที และมืองค์ความรู้ในการดูแลตนเองและรักษาโรคด้วยสมุนไพร ด้านวิถีการดำรงชีพ ทั้งสองกลุ่มมีความเชี่ยวชาญในการทำไร่หมุนเวียน โดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยงขาวที่มีองค์ความรู้ทั้งในการทำไร่หมุนเวียนและการทำนา การพัฒนาสู่ระบบทุนนิยมได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อขาย คนวัยทำงานในบางชุมชนเริ่มออกไปทำงานนอกชุมชนเนื่องจากมีรายได้ที่สูงกว่า

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเปรียบเทียบการแต่งกายของกลุ่มกะเหรี่ยง 2 กลุ่ม คือ กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ซึ่งแม้จะมีชื่อเรียกที่คล้ายคลึงกัน แต่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภาษา และอัตลักษณ์ที่เด่นชัดแตกต่างกัน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจโดยเฉพาะการปรับตัวสู่สังคมเมืองและสังคมดิจิทัล ซึ่งทำให้เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับการธำรงรักษาและพัฒนาจากหลากหลายรูปแบบจากหลากหลายปัจจัย บางกรณีนำมาสู่ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องด้วยการเหมารวมทางวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากความพยายามในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ และการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นในผลกระทบจากการพัฒนาสู่ระบบทุนนิยมที่ทำให้วิถีชีวิตและการแต่งกายของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย แม้ว่าทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการสืบทอดการผลิตเครื่องแต่งกายด้วยตนเองและยังคงยึดมั่นในการแต่งกายชุดชาติพันธุ์ มีการสวมใส่เครื่องประดับที่เป็นเอกลักษณ์ในโอกาสและกิจกรรมที่สำคัญ แต่กลับเผชิญความท้าทายเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ วัสดุเช่นเดิมอย่างผ้าฝ้ายไม่อาจปลูกในชุมชนได้อย่างเพียงพอ การแต่งกายด้วยชุดประจำชาติพันธุ์ไม่อาจใช้ได้ในทุกโอกาสของการติดต่อกับสังคมเมือง อย่างไรก็ดี สื่อสังคมออนไลน์กลับทำให้ความแตกต่างของชุดชาติพันธุ์เป็นที่สนใจ ส่งผลให้เกิดกระแสนิยมในบางกลุ่มคนที่นิยมชมชอบวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ แม้จะพบความท้าทายในการรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายดั้งเดิมภายในกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ปัจจุบันพบว่าหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ กลับมีความพยายามในร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานผ่านกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะการจัดประกวดการแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับประยุกต์

ของคนรุ่นใหม่โดยผสานระหว่างการแต่งกายแบบดั้งเดิมและแฟชั่นร่วมสมัย ที่สะท้อนให้เห็นถึงพลวัต และการปรับตัวทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทสังคมปัจจุบัน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในหลายมิติ โดย เกศศิริ วงศ์สองชั้น และคณะ (2560) ศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่ายังคงมีการรักษารูปแบบการแต่งกายที่แตกต่างตามเพศและสถานภาพ การสมรส โดยเด็กและหญิงสาวสวมชุดทรงกระสอบผ้าฝ้าย และยังคงใช้ภาษากระเหรี่ยงในการสื่อสาร งานของศิริเพ็ญ ภู่มหิทธิโย (2563) วิเคราะห์อัตลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง ซึ่งพบว่าสัญลักษณ์และลวดลายบนผ้าทอมีการจัดวางเพื่อสื่อความหมายสิริมงคล โดยผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานสวมชุดเซวา ส่วนที่แต่งงานแล้วสวมใส่เสื้อสีดำซึ่งมีลวดลายที่แสดงถึงความหมาย ชุดมันต์ สะสอง (2565) ศึกษาการจัดการองค์ความรู้เครื่องแต่งกายในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อรักษาและถ่ายทอดอัตลักษณ์ด้านเครื่องแต่งกายไม่ให้สูญหายและสร้างความรักความหวงแหนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม นอกจากนี้ ดุณฑ์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน (2558) ยังเสนอแนวทางเสริมสร้างศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และณิกานต์ กุลเมืองน้อย และคณะ (2563) วิเคราะห์อัตลักษณ์กลุ่มปกากะญอใน 7 ด้าน พบว่าการแต่งกายสร้างความน่าสนใจจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีเทคนิคการสร้างลวดลายที่หลากหลาย และทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ดี จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบช่องว่างสำคัญในการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ การขาดการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน และการขาดมิติการวิเคราะห์บทบาทและโอกาสการใช้งาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวต่อบริบทสังคมสมัยใหม่ แม้จะมีความศึกษาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ยังไม่มีการศึกษาเจาะจงในพื้นที่อำเภอเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูงและเป็นศูนย์กลางการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น การศึกษาดังนี้จึงมุ่งศึกษาลักษณะการแต่งกายและศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในแต่ละโอกาส ซึ่งมีความสำคัญเนื่องจากทำให้เกิดองค์ความรู้ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหา การเหมารวมทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการบันทึกองค์ความรู้ก่อนที่จะสูญหาย โดยเฉพาะในกลุ่มกะเหรี่ยงแดงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ผลการศึกษายังมีประโยชน์ในหลายมิติ ทั้งด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ผ้าทอ การสร้างความเข้าใจในกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม ตลอดจนการวางแผนและกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานของการมีส่วนร่วมและความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชน นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ และผู้สนใจทั่วไปในการทำ ความเข้าใจ อนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้งสองกลุ่มอย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในแต่ละโอกาส

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการแต่งกายและเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลหัตถ์จากเอกสาร ภาพถ่าย สื่อสังคมออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการทอผ้าและการใช้งานเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งผู้นำชุมชน และเยาวชนรุ่นใหม่ จำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ละ 5 คน รวม 10 คนโดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงใช้เครื่องมือวิจัยแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่เนื้อหา และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มชาติพันธุ์ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการแต่งกายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมร่วมกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการปรับตัวทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในรายวิชา CUL 4902 การวิจัยทางวัฒนธรรม ภาควิชาการศึกษาที่ 1/2567

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่องพลวัตวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เริ่มต้นนำเสนอจากผลการศึกษาที่ตั้งของพื้นที่ศึกษาและบริบทแวดล้อมซึ่งแสดงถึงปัจจัยทางด้านกายภาพที่สำคัญ จากนั้นจึงนำเสนอลักษณะการแต่งกายของทั้ง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ และวิเคราะห์ถึงความแตกต่างและความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ท้ายที่สุดนำเสนอบทบาทการแต่งกายชุดชาติพันธุ์ในแต่ละวาระโอกาส ดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้งพื้นที่ศึกษาและบริบทแวดล้อม

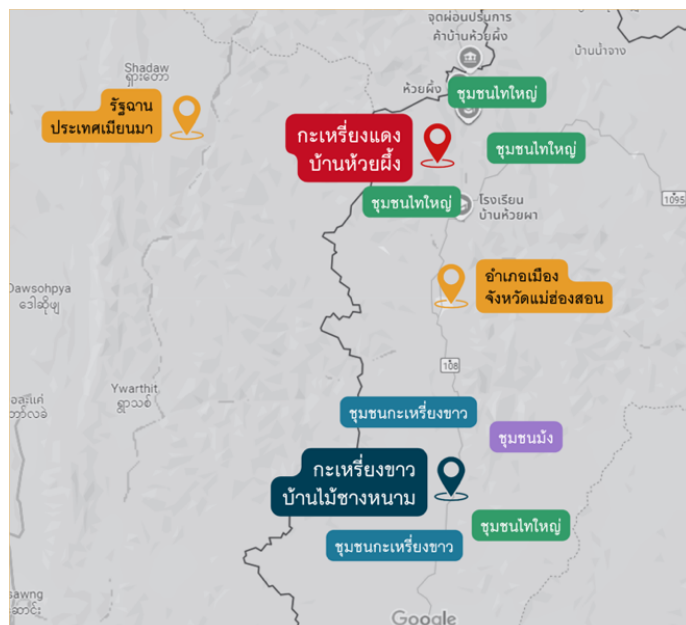
หมู่บ้านห้วยผึ้งและบ้านไม้ช้างหนามเป็นที่อยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เดิมประชากรในหมู่บ้านห้วยผึ้งอาศัยรวมอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่บ้านหมอกจำแป่ ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในช่วง พ.ศ. 2513 ผู้นำชุมชนได้ริเริ่มแนวคิดการย้ายถิ่นฐานกลุ่มกะเหรี่ยงแดง โดยมาจับจองพื้นที่เฉพาะของตนเองที่บ้านห้วยผึ้งซึ่งเป็นพื้นที่ราบสูงและเป็นที่ว่างเปล่า ไม่มีผู้อยู่อาศัยมาก่อน ห่างจากพื้นที่เดิม 23 กิโลเมตร ประชากรเริ่มแรกมีเพียง 8 หลังคาเรือน รวมจำนวน 20 คนเท่านั้น และตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นี้เรื่อยมา โดยชุมชนโดยรอบเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

ส่วนบ้านไม้ช้างหนามเป็นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงขาว เดิมเป็นหมู่บ้านที่รายล้อมด้วยไม้ไผ่ช้างที่มีหนามจึงเป็นที่มาของชื่อเรียกหมู่บ้าน ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า หว่าซูโก๊ะ ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกัน หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่หลักกิโลเมตรที่ 6 ถนนสายไม้ช้างหนาม-บ้านกลาง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่พื้นที่ราบสูง บนภูเขา และในชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ไทใหญ่ และม้ง (องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโป่ง, 2567)

แม้ว่าทั้ง 2 หมู่บ้านจะมีบริบทที่ใกล้เคียงกัน คือ ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบสูงและมีระยะห่างจากตัวเมืองที่ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ บ้านห้วยผึ้งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการติดต่อกับชุมชนไทใหญ่เป็นหลัก ในขณะที่บ้านไม้ช้างหนามตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มากกว่า ทั้งกะเหรี่ยง ไทใหญ่ และม้ง ทั้งนี้ กลับพบปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกายที่แตกต่างกัน ความ

แตกต่างของบริบทแวดล้อมนี้ ส่งผลต่อรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านการแต่งกาย ปัจจัยสำคัญสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ใกล้เคียง และรูปแบบการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก นอกจากนี้ยังพบความเข้าใจว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันซึ่งนำมาสู่ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

ภาพที่ 1 ที่ตั้งและบริบทแวดล้อมของบ้านห้วยผึ้งและบ้านไม้ช้างหนาม อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ที่มา: กันยา ขจรภัทรกุล

2. อัตลักษณ์การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการศึกษาพบลักษณะการแต่งกายอันเป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ดังนี้

2.1 ลักษณะการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดง

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงในพื้นที่บ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปรากฏ 2 ลักษณะ คือ 1) การแต่งกายตามแบบประเพณี และ 2) การแต่งกายแบบประยุกต์ ในหลากหลายโอกาส ทั้งการจัดพิธีกรรมสำคัญของหมู่บ้าน พิธีกรรมการแต่งงาน การต้อนรับแขกผู้มาเยือน กิจกรรมการประกวดการแต่งกาย งานประเพณีชุมชน เช่น ปอยตันตี การสวมใส่เพื่อผลิตและถ่ายทอดเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การสวมใส่ทำงานในหน่วยงานราชการและสถานศึกษา รวมทั้งการสวมใส่ในโอกาสสำคัญต่างพื้นที่ที่ต้องการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การแต่งกายแบบประเพณี

ผู้ชาย: ผู้ใหญ่นิยมสวมผ้าโพกหัว (กู่โท) ทำจากผ้าฝ้ายทอขนาดเล็กสีแดง เลื้อ (จาเพอ) เป็นเสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาวตามสมัยนิยม กางเกง (เหอะเพอ) ขาวาวสีดำ และรองเท้า (แซพะ) ส่วนเด็กแต่งกายคล้ายผู้ใหญ่ โดยสวมผ้าโพกหัว (กู่โท) เสื้อ (จาเพอ) กางเกง (เหอะเพอ) และรองเท้า (แซพะ) เช่นเดียวกัน

ผู้หญิง: ผู้ใหญ่นิยมสวมสวมผ้าโพกหัว (ก๊โท) เสื้อ (โป๊ะฉะ) เป็นเสื้อกระโปรงสีแดงหรือสีดำลายทาง ทำจากผ้าฝ้ายยาวระดับเข่า กางเกง (เฮ้อเพหม่อม) ห่วงพันทา (แชโป๊ะ) และรองเท้า (แชพะ) เครื่องประดับประกอบด้วยสร้อยลูกปัด (กุลลาพะเซ) สร้อยเหรียญโบราณ (กุลารือเป) กำไลข้อมือทรงเกลียว (จูกักโป) และต่างหูทรงกรวย (กุแซ) ส่วนเด็กแต่งกายคล้ายผู้ใหญ่ ไม่สวมใส่เครื่องประดับ

2) การแต่งกายแบบประยุกต์

ผู้ชาย: ผู้ใหญ่นิยมสวมใส่สวมเสื้อ (จาเพอ) ที่ตัดเย็บจากผ้าฝ้ายทอเป็นเสื้อคลุมหรือเสื้อแขนสั้นคอจีน กางเกงขายาวสีดำ (เห่อเพอ) ตามสมัยนิยม และรองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบหรือรองเท้าคัทชู ส่วนเด็กนิยมสวมเสื้อ (จาเพอ) ที่ตัดเย็บจากผ้าฝ้ายทอเป็นเสื้อแขนสั้นติดกระดุม กางเกงสามส่วน (เฮ้อเพอ) และรองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบ หรือรองเท้านักเรียน

ผู้หญิง: ผู้ใหญ่นิยมสวมใส่สวมเสื้อ (จาเพอใหม่) ที่ทำจากผ้าไหมประดิษฐ์แขนสั้นสีชมพู กระโปรงทรงกระบอกยาวกรอมเท้า (เฮ้อเพอใหม่) ทำจากผ้าไหมประดิษฐ์สีแดงลายทาง รองเท้าแตะ รองเท้าส้นสูง หรือรองเท้าคัทชู เครื่องประดับประกอบด้วยสร้อยลูกปัด (กุลลาพะเซ) และสร้อยเงิน (กุลารือ) ส่วนเด็กแต่งกายคล้ายผู้ใหญ่ สวมใส่รองเท้าแตะหรือรองเท้านักเรียน

จุดเด่นของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้สามารถจำแนกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้ของกลุ่มกะเหรี่ยงแดง คือ เครื่องประดับ ได้แก่ เหรียญโบราณ (กุลารือเป) และห่วงพันทา (แชโป๊ะ) โดยเหรียญโบราณสามารถนำมาประดับตกแต่งทั้งในรูปแบบสร้อยคอและตกแต่งบริเวณเอว ทั้งยังมีการตกแต่งด้วยห่วงพันทา ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นผู้หญิง ความงาม และฐานะของครอบครัว เครื่องประดับดังกล่าวมักจะถูกส่งต่อเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น

การเปลี่ยนแปลงจากการแต่งกายแบบประเพณีสู่แบบประยุกต์แสดงอย่างชัดในด้านวัสดุโดยมีการใช้ผ้าไหมประดิษฐ์และรูปแบบการตัดเย็บเป็นชุดสำเร็จรูปมากขึ้น เพื่อความสะดวกสบายและการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านสีโดยเฉพาะสีแดงซึ่งเป็นสีประจำกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและลายทางซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มไว้ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์พบว่าลักษณะการแต่งกายในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในละแวกใกล้เคียง คือ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เนื่องจากหมู่บ้านห้วยผึ้งเป็นชุมชนกะเหรี่ยงแดงเพียงหมู่บ้านเดียวที่อยู่ท่ามกลางหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ ชาวไทใหญ่นิยมแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์ในโอกาสต่าง ๆ ส่งผลให้ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา กระแสความนิยมการแต่งกายชุดชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงแดงเพื่อแสดงตัวตนจึงเริ่มมีมากขึ้น

การแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงแดงมีความสำคัญทั้งภายในและภายนอกชุมชน แสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การแต่งกายชุดชาติพันธุ์ภายในชุมชนนิยมสวมใส่รูปแบบประยุกต์เพื่อเข้าร่วมในพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนาโดยยังเป็นสัญลักษณ์ที่เตือนใจลูกหลานให้ตระหนักถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน อย่างไรก็ตาม การสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในการทำงานเกษตรกรรม อาจไม่สะดวกเท่าเสื้อผ้าทั่วไป และเสี่ยงต่อการชำรุดเสียหายได้ง่าย

เมื่อออกนอกชุมชนหรือต้องการแสดงตัวตนที่เด่นชัดต่อสังคมภายนอก ชาวกะเหรี่ยงแดงนิยมแต่งกายด้วยชุดในรูปแบบประเพณี แต่การสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์นอกชุมชนก็มีข้อจำกัด เช่น ความไม่สบายตัวเมื่อต้องสวมใส่เป็นเวลานานเนื่องจากผ้าที่หนาและระบายอากาศได้ไม่ดี นอกจากนี้ ยังอาจเผชิญกับทัศนคติเชิงลบจากคนบางกลุ่มที่มีอคติต่อชาติพันธุ์ ซึ่งอาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติหรือการเอาเปรียบในการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงแบบประเพณีและแบบประยุกต์
ที่มา: กันยา ขจรภัทรกุล

2.2 ลักษณะการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงขาว

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงขาวในพื้นที่บ้านไม้ช้างหนาม อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังคงรูปแบบตามแบบประเพณี โดยนิยมแต่งกายในโอกาสสำคัญ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม รวมถึงการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการทำงานในหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมือง นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนและครูนิยมสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ไปโรงเรียนในทุกวันศุกร์ และครอบครัวยังนิยมสวมใส่เพื่อไปร่วมงานรับปริญญาของบุตรหลาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ชาย: ผู้ใหญ่นิยมสวมใส่สวมเสื้อกะเหรี่ยง (เซ) ทำจากผ้าฝ้ายหรือไหมประดิษฐ์แขนสั้น มีทั้งสีน้ำตาลลายทางแบบดั้งเดิมและสีร่วมสมัย เช่น สีแดงเลือดหมู เขียวขี้ม้า ม่วง หรือฟ้า สวมคู่กับกางเกง (เปอติ) ผ้าสีดำตามสมัยนิยม และรองเท้าวัว (คอฟี) ส่วนเด็กนิยมสวมเสื้อกะเหรี่ยง (เซ) แบบเดียวกับผู้ใหญ่ สวมใส่กางเกง (เปอติ) ยีน วอร์ม หรือคาร์โก้ และรองเท้าวัว (คอฟี) เช่นเดียวกัน

ผู้หญิง: ผู้ใหญ่ที่แต่งงานแล้วนิยมสวมเสื้อแม่บ้าน (เซซุ) ทำจากผ้าฝ้ายหรือไหมประดิษฐ์ มีทั้งสีทาลายดอกไม้แบบดั้งเดิมและสีดำที่มีการปักลายด้วยลูกเดือย สวมใส่คู่กับผ้าถุง (หนึ่ง) ยาวกรอมเท้าที่มีทั้งสีน้ำตาลอ่อนลายทางแบบดั้งเดิมและสีล้วนร่วมสมัย เช่น สีแดง ม่วง เขียว ขี้ม้า เขียวมินต์ ประดับด้วยเครื่องประดับดั้งเดิม ได้แก่ สร้อยคอ (แพ) กำไลข้อมือ (ทีปรี) ต่างหู (หน้าดี) แหวน (จ้อพล่อ) และผ้าโพกหัว (เคอเพอเก้) ส่วนเด็กผู้หญิงนิยมสวมชุดเดรสกะเหรี่ยง (เซวา) ที่มีทั้งแบบดั้งเดิมและสีล้วนร่วมสมัย และรองเท้าวัว (คอฟี) จุดเด่นของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้สามารถจำแนกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน คือ เสื้อแม่บ้าน ซึ่งยังคงมีการสืบทอดทั้งวัสดุ ลวดลาย การตัดเย็บมาจากอดีต ควบคู่ไปกับการสืบทอดความเชื่อเรื่องการแต่งกายตามเพศและสถานภาพการสมรส โดยพบว่าผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะสวมชุดเดรสสีขาว ในขณะที่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะสวมเสื้อแม่บ้านร่วมกับผ้าซิ่น ลวดลายการปักบนเสื้อแม่บ้าน สะท้อนให้เห็นถึงความประณีตและความละเอียดอ่อนของสตรีที่พร้อมออกเรือน อีกทั้งลูกเดือยยังแสดงถึงความผูกพันกับวิถีธรรมชาติ แม้ปัจจุบันจะเปลี่ยนมาใช้ไหมประดิษฐ์แทนผ้าฝ้าย แต่ยังคงรูปแบบการทอแบบดั้งเดิมคือการทอด้วยกี่เอว

การแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงขาวยมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามในขณะอยู่บ้านโดยเฉพาะผู้หญิงที่แต่งงานแล้วนิยมสวมใส่ผ้าซิ่นเป็นประจำทุกวัน ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน โดยสวมใส่เสื้อตามสมัยนิยม ซึ่งอาจเป็นเสื้อยืด เสื้อคอกลม หรือเสื้อลำลองทั่วไป การแต่งกายในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์บางส่วนไว้ ในขณะเดียวกันก็เปิดรับความสะดวกสบายของเสื้อผ้าสมัยใหม่

สำหรับการแต่งกายเต็มชุด ชาวกะเหรี่ยงขาวยในชุมชนนิยมสวมใส่เมื่อเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าโบสถ์ในวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อศาสนาและเป็นการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกายดั้งเดิมอีกด้วย

ชุดกะเหรี่ยงขาวยแบบประเพณี

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงขาวยแบบประเพณี
ที่มา: กันยา ขจรภัทรกุล

3. การเปรียบเทียบการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวย

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ทั้งกลุ่มกะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวยมีความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเครื่องแต่งกายที่แตกต่างกัน กะเหรี่ยงแดงปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกายตามแบบประเพณีสู่รูปแบบประยุกต์ ในขณะที่กะเหรี่ยงขาวยยังคงรักษารูปแบบการแต่งกายเช่นเดิม อย่างไรก็ตามพบความเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันทางด้านวัสดุที่เปลี่ยนจากผ้าเป็นไหมประดิษฐ์ซึ่งสามารถซื้อหาจากท้องตลาดได้ และใช้เครื่องประดับที่คล้ายคลึงกันโดยสวมใส่เครื่องประดับจากบรรพบุรุษร่วมกับชุดแบบประเพณี และพบการสวมใส่เครื่องประดับร่วมสมัยร่วมด้วย ซึ่งต่างก็ซื้อหาจากตลาดสายหยุด อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นส่วนมาก เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบภาพรวมความแตกต่างทางด้านเครื่องแต่งกาย ผลการศึกษาพบว่า

3.1 “กะเหรี่ยงแดง” กับความเปลี่ยนแปลงของเครื่องแต่งกายจากแบบประเพณีสู่แบบประยุกต์

การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงสะท้อนให้เห็นการปรับตัวเพื่อความเหมาะสมกับยุคสมัย โดยเฉพาะในด้านการตัดเย็บที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากเดิมที่ใช้ผ้าทอรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสองผืนในการแต่งกาย โดยผืนแรกเป็นผ้าสีดำสำหรับพันตัวช่วงล่าง

เป็นกระโปรงด้านใน และพื้นที่สองเป็นผ้าสีแดงขนาดใหญ่สำหรับพันทับด้านนอกระดับหัวเข่า พร้อมด้วยผ้ากิ๊วและผ้าโพกหัวสีแดง ได้พัฒนามาเป็นการตัดเย็บแบบสำเร็จรูปที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการสวมใส่และความเหมาะสมกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน โดยพบการออกแบบเป็นเสื้อคลุม เสื้อเชิ้ตแขนสั้นคอจีน และกระโปรงยาวทรงกระบอกระดับกรอมเท้า ความเปลี่ยนแปลงประการสำคัญ คือ การปรับเปลี่ยนวัสดุจากผ้าฝ้ายทอห่อมสีธรรมชาติมาเป็นไหมประดิษฐ์ที่ตัดเย็บด้วยเครื่องจักร ซึ่งสามารถซื้อได้ง่าย เพื่อให้เสื้อผาระบายอากาศได้ดี และเหมาะสมกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการตัดเย็บ แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์สำคัญไว้ผ่านการใช้ “สีแดง” ลายทางในกระโปรง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงชื่อความเป็นกะเหรี่ยงแดง การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดที่สุดคือความยาวของกระโปรง จากเดิมที่อยู่ระดับเข่าและมีห่วงพันขา ได้เปลี่ยนเป็นกระโปรงยาวกรอมเท้าเพื่อความสะดวกสบายและการปกปิดที่มิดชิดขึ้น เหมาะสมกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม โดยรูปแบบดั้งเดิมที่มีห่วงพันขาจะพบเห็นเฉพาะในการแต่งกายตามแบบประเพณีเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ เกิดจากหลายปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่

1) การปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกส่งผลให้นิยามการแต่งกายร่วมสมัยมีมากกว่าการแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการทำงานในนิคมอุตสาหกรรมของกลุ่มคนวัยทำงาน ซึ่งนำมาสู่ความจำเป็นในการแต่งกายด้วยเครื่องแบบหน่วยงานและแต่งกายตามแบบสากลนิยมเมื่ออยู่ภายนอกชุมชน และนิยมซื้อเครื่องแต่งกายร่วมสมัยมอบให้กับครอบครัวเพื่อสวมใส่ในชีวิตประจำวันเช่นเดียวกัน

2) การขาดการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าในกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่นำมาสู่ความเสี่ยงต่อการขาดการสืบทอดในอนาคต ปัจจุบันเหลือผู้ทอผ้าและทำเครื่องประดับเพียง 5 คนในชุมชน โดยมีอายุ 40 ปีขึ้นไป แม้ยังสามารถรับงานสั่งทำได้ แต่ไม่ใช่อาชีพหลักอีกต่อไป ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่อาจทำให้เครื่องแต่งกายอาจไม่ได้รับการสืบทอดต่อไปในระยะยาว

3) การอนุรักษ์เครื่องแต่งกายแบบประเพณีสำหรับโอกาสพิเศษเป็นโอกาสที่ทำให้เครื่องแต่งกายถูกเผยแพร่ไปในวงกว้าง แม้ว่าจะพบข้อจำกัดด้านการผลิตและการสวมใส่ภายในชุมชน แต่ชาวกะเหรี่ยงแดงยังคงมีการเก็บรักษาเสื้อผ้าและเครื่องประดับเป็นมรดกตกทอด กระทั่งในบางกรณีผู้สูงอายุบางคนเลือกที่จะไม่สวมใส่ชุดดั้งเดิมของตน เพื่อเก็บรักษาไว้ให้ลูกหลานได้ใช้ในโอกาสสำคัญที่ต้องการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดง ที่สามารถรักษาสมดุลระหว่างความทันสมัยและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ในขณะที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการตัดเย็บและวัสดุให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์สำคัญไว้ผ่านการใช้สีแดงในเครื่องแต่งกาย

การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากหลายปัจจัย ทั้งการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก การขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า และความพยายามในการอนุรักษ์ชุดแต่งกายดั้งเดิมสำหรับโอกาสพิเศษ แม้จะมีความท้าทายในการสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกาย แต่ชุมชนก็แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรักษาสมดุลระหว่างการปรับตัวเข้ากับสังคมสมัยใหม่และการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง

3.2 “กะเหรี่ยงขาว” กับการรักษาและพัฒนาเครื่องแต่งกายแบบประเพณี

รูปแบบเครื่องแต่งกายของกะเหรี่ยงขาวเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยยังพบการรักษาลักษณะการแต่งกายแบบประเพณีโดยเฉพาะคติการสวมใส่เครื่องแต่งกายตามเพศ และการใช้เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งบ่งบอกการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมในผู้หญิงระหว่างก่อนและหลังแต่งงาน

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญปรากฏผ่านด้านวัสดุและการผลิต จากเดิมที่ใช้ผ้าฝ้ายทอด้วยมือด้วยสีธรรมชาติ ได้พัฒนามาเป็นการใช้ไหมประดิษฐ์จากโรงงานและเส้นใยสังเคราะห์ที่หาซื้อได้ตามท้องตลาด ซึ่งตอบสนองความต้องการด้านความสะดวกและความรวดเร็วในการผลิต อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุ แต่รูปแบบการทอผ้ายังคงรักษาแบบดั้งเดิมไว้ คือ การทอแบบกี่เอว และพบความสนใจในการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าจากบรรพบุรุษในกลุ่มเยาวชนหญิง

ส่วนด้านการใช้สีและการพัฒนาเทคนิคการผลิต ผ้าทอกะเหรี่ยงขาวมีเอกลักษณ์ด้านความหลากหลายของสีสันทันที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนจากเดิมที่ใช้สีธรรมชาติจากพืชท้องถิ่น เช่น เปลือกมะขาม กระเจี๊ยบ และดอกอัญชัน ได้พัฒนามาสู่การใช้ไหมประดิษฐ์ที่มีสีสันทันหลากหลาย แม้จะเปลี่ยนแปลงวัสดุและสี แต่ยังคงรักษาลวดลายการทอแบบดั้งเดิมไว้ได้

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการคงอยู่และความเปลี่ยนแปลงข้างต้น ประกอบด้วย

1) ผู้หญิงเป็นผู้มีบทบาทอย่างยิ่งในการสืบทอดวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านและสตรีทอผ้าที่ยังคงรักษาและสืบทอดการทอผ้าแบบดั้งเดิม ทั้งเพื่อใช้ในชุมชนและจำหน่ายภายนอก โดยยังมีคนรุ่นใหม่ที่สนใจเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญานี้ นอกจากนี้ ผ้าทอยังเกี่ยวเนื่องกับคติการใช้เพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านสถานะของผู้หญิง จึงเป็นความจำเป็นที่ทำให้ผ้าทอยังคงต้องถูกสืบทอดต่อไปในสังคม

2) การพัฒนาเทคนิคการผลิตให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อตอบสนองข้อจำกัดด้านการผลิต จากอดีตการย้อมสีธรรมชาติใช้เวลานานและมีข้อจำกัดด้านหาวัตถุดิบ มาสู่การใช้ไหมประดิษฐ์จากโรงงานที่มีราคาถูกและหาซื้อง่าย รวมถึงการใช้สีสังเคราะห์ที่ให้สีสดใสและสะดวกรวดเร็วในการผลิต

3) การเปลี่ยนแปลงของวัตถุดิบในท้องถิ่นแม้ว่าจะสูญเสียภูมิปัญญาแต่ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้า ดังจะเห็นได้จากการลดลงของการปลูกฝ้ายและลูกเดือยในชุมชนส่งผลให้ต้องพึ่งพาวัสดุสังเคราะห์จากภายนอกมากขึ้น เนื่องจากมีราคาถูกกว่าและหาซื้อง่ายกว่า

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนกะเหรี่ยงขาวที่สามารถผสมผสานความทันสมัยเข้ากับการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุในการผลิตให้สอดคล้องกับยุคสมัย แต่การที่ยังคงรักษารูปแบบการทอผ้าแบบดั้งเดิมและมีคนรุ่นใหม่สนใจสืบทอด แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผลการศึกษาเปรียบเทียบนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตทางวัฒนธรรมที่แต่ละกลุ่มเลือกใช้เพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้อย่างมีความหมาย แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองกลุ่มต่างแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์สำคัญของตนไว้ และสามารถปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของวัฒนธรรมในบริบทสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความแตกต่างนี้อาจเป็นผลมาจากบริบททางสังคมและภูมิศาสตร์ กล่าวคือ ชุมชนกะเหรี่ยงแดงตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนไทใหญ่ ทำให้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากภายนอกมากกว่า เกิดความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มากกว่า ในขณะที่ชุมชนกะเหรี่ยงขาวตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันอาศัยอยู่หนาแน่น การแต่งกายยังคงสัมพันธ์กับคติความเชื่อ จึงสามารถรักษาอัตลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมไว้ได้เข้มแข็งกว่า นอกจากนี้ ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพและการศึกษาของคนรุ่นใหม่ก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบการแต่งกายที่เปลี่ยนแปลงไป

4. การเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยมีการเลือกสรรโอกาสในการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

1) การแต่งกายในชีวิตประจำวัน

กะเหรี่ยงแดงแทบไม่ปรากฏการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ เนื่องจากข้อจำกัดด้านความสะดวกสบายในการสวมใส่ วัสดุที่ใช้ เช่น ผ้าฝ้ายทอ ผ้าไหม มีความหนาและระบายอากาศได้ไม่ดี ประกอบกับความกังวลเรื่องการชำรุดเสียหายจากการใช้งาน เพราะต้องการเก็บรักษาชุดไว้ให้ลูกหลานสืบทอดต่อไป ในทางตรงกันข้าม กะเหรี่ยงขาวยังคงรักษาการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ซึ่งมักจะนุ่งซิ่นเป็นประจำ แม้จะสวมเสื้อสมัยใหม่ก็ตาม สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างความเป็นประเพณีกับความร่วมสมัย

2) การแต่งกายภายในชุมชน

ชุดชาติพันธุ์ได้รับการสวมใส่ในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงแดงสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ทั้งรูปแบบประเพณีและประยุกต์เฉพาะในงานมงคลเท่านั้น เช่น ในงานปอยต้นทิง ส่วนงานอวมงคลไม่นิยมสวมใส่ ยกเว้นในกรณีที่สวมใส่เพื่อการแสดง เช่น การรำหน้าโลงศพ ซึ่งสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการแต่งกายในฐานะสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมมากกว่าการใช้งานทั่วไป ส่วนกะเหรี่ยงขาวยังคงรักษาการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในพิธีกรรมสำคัญอย่างเครื่องครัด โดยเฉพาะในพิธีแต่งงานและงานศพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งในการรักษาจารีตประเพณีดั้งเดิม

3) การแต่งกายภายนอกชุมชน

การนำเสนอตัวตนต่อสังคมภายนอกของทั้งสองกลุ่มสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวที่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับบทบาทของรัฐในการกำหนดการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ พบคำสั่งของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน 17 ธันวาคม 2563 ในการรณรงค์การแต่งกายพื้นเมือง โดยเฉพาะในทุกวันศุกร์สำหรับหน่วยงานราชการ เป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีโอกาสสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ร่วมกันในสถานที่ราชการและทุกพื้นที่ในสังคม ส่งเสริมตั้งแต่วัยเยาวชนที่แต่งกายแทนชุดนักเรียนไปโรงเรียน ส่งเสริมความรักในชาติพันธุ์ สืบทอดวัฒนธรรม ทั้งยังสร้างการรับรู้และความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้พบว่าทั้ง 2 กลุ่ม ก็เลือกแต่งกายชุดชาติพันธุ์ โดยกะเหรี่ยงแดงเลือกสวมใส่ชุดแบบประยุกต์ และกะเหรี่ยงขาวสวมใส่ชุดแบบประเพณีที่ทำมาจากวัสดุร่วมสมัยซึ่งทำความสะอาดได้ง่าย

แต่อย่างไรก็ตามในโอกาสที่สำคัญอย่างกิจกรรมพิเศษร่วมกับภายนอกชุมชน เช่น การประกวดทางวัฒนธรรม การต้อนรับบุคคลพิเศษ การเข้าร่วมงานแสดงความยินดีในโอกาสรับปริญญาของบุตรหลาน และการผลิตเนื้อหาเพื่อเผยแพร่ลงสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นการปรับตัวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะสมัยใหม่และสังคมดิจิทัล กลุ่มกะเหรี่ยงแดงเลือกที่จะนำเสนออัตลักษณ์ผ่านเครื่องแต่งกายแบบประเพณี ในขณะที่กะเหรี่ยงขาวใช้เครื่องแต่งกายแบบประเพณีรูปแบบเดียวกันกับที่สวมใส่ในชีวิตประจำวันทั่วไป

นอกจากนี้ การตัดสินใจสวมใส่หรือไม่สวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ของกลุ่มกะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวสะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับการปรับตัวในบริบทสังคมสมัยใหม่ กรณีของกะเหรี่ยงแดงแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด โดยเฉพาะใน

มิติของการใช้เครื่องแต่งกายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม การเลือกสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์เฉพาะในโอกาสพิเศษ เช่น งานประเพณีปอยตุงที่ หรือการต้อนรับแขกผู้ใหญ่ สะท้อนถึงการให้ความสำคัญใหม่แก่เครื่องแต่งกายในฐานะเครื่องมือการนำเสนออัตลักษณ์ต่อสังคมภายนอกมากกว่าการเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ปรากฏการณ์นี้สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่คนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและราชการมากขึ้น นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและค่านิยมในการแต่งกาย

ในทางกลับกัน กระเหรี่ยงขาวแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม การที่ยังคงสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว สะท้อนถึงความเข้มแข็งของระบบความเชื่อและจารีตประเพณีที่ยังคงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต การแต่งกายในกรณีนี้จึงไม่เพียงเป็นเครื่องนุ่งห่ม แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายทางสังคมที่บ่งบอกสถานภาพและบทบาทของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทางศาสนาและพิธีกรรม

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มต่างเผชิญกับความท้าทายในการรักษาสมุดระหว่างความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตสมัยใหม่กับการรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม ข้อจำกัดทางกายภาพของวัสดุดั้งเดิม เช่น ผ้าฝ้ายทอและผ้าไหมที่ระบายอากาศได้ไม่ดี กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจในการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การขาดแคลนวัตถุดิบธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต ยังนำไปสู่การปรับตัวในการเลือกใช้วัสดุสังเคราะห์ทดแทน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองระหว่างการรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมกับความจำเป็นในการปรับตัวตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวัสดุในการผลิตเครื่องแต่งกาย แต่ทั้งสองกลุ่มยังคงรักษาแก่นสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ผ่านลวดลาย สี และโครงสร้างพื้นฐานของเครื่องแต่งกาย โดยเฉพาะในกลุ่มกระเหรี่ยงขาวที่ยังคงมีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าและการตัดเย็บจากรุ่นสู่รุ่น การผสมผสานระหว่างความเป็นประเพณีกับความร่วมสมัยจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการธำรงรักษาวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ สามารถสรุปการเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายได้ดังภาพที่ 4

การแต่งกายในโอกาสต่าง ๆ			ผู้ชาย		ผู้หญิง	
			ผู้ใหญ่	เด็ก	ผู้ใหญ่	เด็ก
ภายในชุมชน	สวมใส่ในชีวิตประจำวัน		▲	▲	▲	▲
	สวมใส่ในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม	งานมงคล	●●▲	●●▲	●●▲	●●▲
		งานอวมงคล	▲	▲	▲	▲
ภายนอกชุมชน	สวมใส่ในสถานที่ราชการ/สถานศึกษา		●▲	●▲	●▲	●▲
	สวมใส่ในกิจกรรมพิเศษร่วมกับภายนอกชุมชน		●▲	●▲	●▲	●▲
	การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล		●▲	●▲	●▲	●▲

กระเหรี่ยงแดง ● ชุดชาติพันธุ์แบบประเพณี ● ชุดชาติพันธุ์แบบประยุกต์ กระเหรี่ยงขาว ▲ ชุดชาติพันธุ์แบบประเพณี

ภาพที่ 4 สรุปการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยงแดงและกระเหรี่ยงขาวในโอกาสที่แตกต่างกัน
ที่มา: กันยา ขจรภัทรกุล และพิมลวรรณ ไพโรขจรเกียรติ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

1. สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สรุปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ ดังนี้

1.1 ลักษณะการแต่งกาย

ความแตกต่างกันด้านลักษณะเครื่องแต่งกาย ประกอบด้วย

1) สีเครื่องแต่งกาย กลุ่มกะเหรี่ยงแดงเน้นการแต่งกายที่มีสีแดงและสีส้มฉูดฉาด ในขณะที่กะเหรี่ยงขาวแต่งกายหลากสี เช่น ดำ ม่วง เขียวขี้ม้า เลือดหมู ขาว ฯลฯ โดยมีข้อกำหนดการแต่งกายด้วยสีขาวสำหรับผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงาน

2) ลักษณะเครื่องแต่งกาย พบความแตกต่างอย่างชัดเจน กลุ่มกะเหรี่ยงแดงพบจำนวน 2 ลักษณะ คือ 1) การแต่งกายแบบประเพณี นิยมแต่งกายโดยผู้หญิงเป็นผ้าทอสีเหลืองผืนผ้า ผืนแรกสีดำนำมาพันตัวช่วงล่างเป็นกระโปรงด้านใน ผืนที่สองเป็นสีเหลืองผืนผ้าสีแดงขนาดใหญ่พันทั้งตัวระดับหัวเข่าแล้วพันผ้าก็เอนลัดบสุดท้าย รองเท้าแตะ รองเท้าส้นสูงเฉพาะประกวดหรือถ่ายทำเนื้อหาลงในสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ชายสวมใส่เสื้อเชิ้ตสีขาว กางเกงสีดำ รองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบ เช่นเดียวกันทุกวัย 2) การแต่งกายแบบประยุกต์ นิยมแต่งกายโดยผู้หญิงสวมใส่ผ้าไหมประดิษฐ์แขนสั้นสีชมพู กระโปรงทรงกระบอกสำเร็จรูปสีแดงลายทางกรอมเท้า รองเท้าแตะ เช่นเดียวกันทุกวัย ผู้ชายมีการนำผ้าผ้ายทอและนำมาตัดเย็บเป็นชุดสำเร็จรูป เช่น เสื้อคลุมสีแดง กางเกงสมัยนิยมสีดำเท่านั้น เสื้อเชิ้ตแขนสั้นคอจีน กางเกงสามส่วน รองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบ

ส่วนกลุ่มกะเหรี่ยงขาวพบจำนวน 1 ลักษณะ เป็นการสืบทอดการแต่งกายแบบประเพณีหรือแบบดั้งเดิมโดยมีความเปลี่ยนแปลงสี ลวดลาย และวัสดุเพียงเล็กน้อย นิยมแต่งกายแบบประยุกต์ ผู้ใหญ่ชาย เด็กผู้ชาย สวมใส่เสื้อกะเหรี่ยง สีเลือดหมู เขียวขี้ม้า ม่วง ผ้า กางเกงผ้าสีดำ ตามสมัยนิยม กางเกงยีน รองเท้าแตะ ผ้าใบ ผู้ใหญ่หญิงจะสวมใส่เสื้อกะเหรี่ยง สีดำ ลายดอกไม้ ลายผีเสื้อ ปักเย็บลูกเดือย ผ้าถุงยาวกรอมเท้า สีเลือดหมู เขียวขี้ม้า ผ้า ม่วง รองเท้าแตะ ส่วนเด็กผู้หญิงจะสวมชุดเดรสยาว สีขาว ม่วง เลือดหมู ผ้า ส้มอ่อน เขียวขี้ม้า ลายทาง ซึ่งต่างจากผู้ใหญ่หญิง

3) เครื่องประดับ ทั้ง 2 กลุ่มใช้วัสดุในการผลิตเครื่องประดับที่คล้ายคลึงกัน คือ เงิน ลูกปัด และด้าย โดยกะเหรี่ยงแดง ได้แก่ เหรียญโบราณ กำไลเงินทรงเกลียว ต่างหูเงินทรงกรวย สร้อยลูกปัด ห่วงพันทา ผ้าโพกหัวสีแดง กะเหรี่ยงขาว ได้แก่ สร้อยเงินถัก กำไลข้อมือ ต่างหู แหวน ผ้าโพกหัวสีเลือดหมูและสีขาว โดยมีการสืบทอดเป็นมรดกจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้ ปัจจุบันทั้ง 2 กลุ่มใช้เครื่องประดับร่วมสมัยโดยส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการซื้อจากตลาดสายหยุด อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เกิดจากทั้งปัจจัยภายในกลุ่มชาติพันธุ์ด้านการทอ การสืบทอดวัฒนธรรม และความนิยมการแต่งกาย รวมทั้งปัจจัยภายนอกจากสภาพสังคมแวดล้อมที่ทั้งทำให้ต้องปรับตัวเพื่อลดทอนการสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ตามกิจกรรมทางสังคมและการสวมใส่เพื่อความสวยงามเป็นชาติพันธุ์ตามนโยบายของรัฐ

1.2 บทบาทในการแต่งกาย

กลุ่มกะเหรี่ยงแดงไม่ปรากฏการสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน แต่ยังคงรักษาการแต่งกายแบบประเพณีไว้ใน 3 โอกาส คือ การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล กิจกรรมพิเศษร่วมกับภายนอกชุมชน และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในงานมงคล ส่วนการแต่งกายแบบประยุกต์พบใน 2 โอกาส คือ การสวมใส่ในสถานที่ราชการและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นงานมงคล ในทางตรงกันข้ามกลุ่มกะเหรี่ยงขาวยังคงสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันอาทิตย์ของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ พบการแต่งกายด้วยชุดที่มีลักษณะแบบอนุรักษ์ทั้ง

สีย้อมธรรมชาติและใช้วัสดุดั้งเดิมคือผ้าฝ้ายใน 2 ประเพณีที่สำคัญ คือ พิธีศพและพิธีแต่งงาน ซึ่งถือเป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ซึ่งกะเหรี่ยงชาวให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

2. อภิปรายผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาเมื่อพิจารณาการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอนผ่านมุมมองทางมานุษยวิทยา (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2550) พบปรากฏการณ์ที่น่าสนใจของการปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มกะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว กะเหรี่ยงแดงแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด (Development) โดยเฉพาะในมิติของการใช้เครื่องแต่งกายที่ถูกแปรเปลี่ยนจากวิถีชีวิตประจำวันไปสู่การเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในโอกาสพิเศษ

ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญต่อแรงกดดันทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพวกเขาเป็นชุมชนกะเหรี่ยงเพียงแห่งเดียวที่อยู่ท่ามกลางชุมชนไทใหญ่ การที่คนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและราชการมากขึ้น ส่งผลให้การสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในโอกาสสำคัญ เช่น งานประเพณีปอยต้ง การต้อนรับแขกผู้ใหญ่ หรือการผลิตเนื้อหาเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม

ในทางตรงกันข้าม กะเหรี่ยงขาวแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการหรือค่อยเป็นค่อยไป (Evolution) ที่น่าสนใจ การรักษาสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของระบบความเชื่อและจารีตประเพณีที่ยังคงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต การแต่งกายในกรณีนี้จึงไม่เพียงเป็นเครื่องนุ่งห่ม แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายทางสังคมที่แสดงถึงสถานภาพและบทบาทของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทางศาสนาและพิธีกรรม

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มต่างเผชิญกับความท้าทายร่วมกันในการรักษาสมดุลระหว่างความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตสมัยใหม่กับการรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม ข้อจำกัดทางกายภาพของวัสดุดั้งเดิม เช่น ผ้าฝ้ายทอและผ้าไหมที่ระบายอากาศได้ไม่ดี กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การขาดแคลนวัตถุดิบจากธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต ยังนำไปสู่การปรับตัวในการเลือกใช้วัสดุสังเคราะห์ทดแทน แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวัสดุในการผลิตเครื่องแต่งกาย แต่ทั้งสองกลุ่มยังคงพยายามรักษาแก่นสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ผ่านลวดลาย สี และโครงสร้างพื้นฐานของเครื่องแต่งกาย โดยเฉพาะในกลุ่มกะเหรี่ยงขาวที่ยังคงมีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าและการตัดเย็บจากรุ่นสู่รุ่น การผสมผสานระหว่างความเป็นประเพณีกับความร่วมสมัยจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการดำรงรักษาวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง

เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การปรับตัวดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของมัญชุรี โชติรสฐิติ (2556) ที่อธิบายว่ามนุษย์พยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบรรทัดฐานใหม่เพื่อการอยู่รอดในสังคม โดยเฉพาะในกรณีของกะเหรี่ยงแดงที่ต้องปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่และการทำงานในสังคมนอกกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลง แต่ทั้งสองกลุ่มยังคงรักษาอัตลักษณ์สำคัญไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริเพ็ญ ภูมิพิญญา (2563) ที่พบว่าการใช้สัญลักษณ์ รูปร่าง รูปทรง และสี ในเครื่องแต่งกายยังคงสื่อความหมายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มกะเหรี่ยงขาวที่ยังคงรักษารูปแบบการทอผ้าแบบดั้งเดิมและมีการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ความแตกต่างในการปรับตัวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ตามแนวคิดของยศ สันตสมบัติ (2544) ที่ว่ากลุ่มชาติพันธุ์สามารถเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้ตามบริบททางสังคม แม้จะมี

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน การเลือกรูปแบบการปรับตัวขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมและความจำเป็นในการดำรงชีวิตของแต่ละกลุ่ม

ท้ายที่สุด ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า การสวมใส่หรือไม่สวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ไม่ได้เป็นเพียงการตัดสินใจส่วนบุคคล แต่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริบททางภูมิศาสตร์และสังคมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้แต่ละกลุ่มเลือกใช้กลยุทธ์ในการปรับตัวและธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ท้ายที่สุดแล้ว ทั้งสองกลุ่มต่างก็แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างการดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่กับการรักษาไว้ซึ่งรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน

3. องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเครื่องแต่งกายมีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทโอกาส โดยเครื่องแต่งกายไม่ได้เป็นเพียงสิ่งของเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อที่ใช้ในการจัดการอัตลักษณ์ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทตามสถานการณ์และความจำเป็นทางสังคม ทั้งยังสะท้อนถึงรูปแบบการปรับตัวทางวัฒนธรรม คือ

การปรับเปลี่ยนเชิงเลือกสรร โดยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงแยกการใช้งานชุดประเพณีและชุดประยุกต์ตามโอกาสเฉพาะ เน้นการสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่สาธารณะ และการผสมผสานเชิงต่อเนื่อง โดยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงขาวรักษาการใช้ในชีวิตประจำวันควบคู่กับการอนุรักษ์แบบเข้มงวดในโอกาสสำคัญ นอกจากนี้ที่ตั้งของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียงมีอิทธิพลสำคัญต่อรูปแบบการปรับตัวทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1.1 ควรศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า การตัดเย็บ และการสวมใส่เครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว

1.2 ศึกษาเปรียบเทียบการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวในพื้นที่อื่นของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างของการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบริบททางสังคมและการเมืองที่แตกต่างกัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรมและการศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อกำหนดนโยบายการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยความเข้าใจพลวัตและการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม

2.2 กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีศักยภาพในการผลิต สืบทอด และรักษาเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ จึงควรมีการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมควบคู่กับการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจให้ชุมชน โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่มีมูลค่าเพิ่มจากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

เกตุศิริ วงศ์สองชั้น, เกตุศิณี เพ็งอาไฟ, พนิดา สอนสุภาพ, ลลิตา ทองทับ, สุมาลี เหมแย้ม, เสาวลักษณ์ บรรณสาร และภุรีณัฐร์ โชติวรรณ. “การปรับตัวทางวัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่ของกะเหรี่ยงหมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตก ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัด

- กำแพงเพชร.” ใน รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 4, 2560, (43-58).
- ชุตินันต์ สะสง. “การจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง.” *วิชาการธรรมทรรศน์*, 22(2), 2565, (45-56).
- ณิกานต์ กุลเมืองน้อย, จตุรงค์ เลาหะเพ็ญแสง และธเนศ ภิรมย์การ. “ศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ สำหรับการออกแบบเครื่องแต่งกาย.” *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 19(3), 2563, (63-72).
- ตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน. “การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ้าทอกะเหรี่ยง ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์.” *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 3(2), 2558, (203-214).
- มัญชรี โชติรสสุติ. “การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ.” *วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารประยุกต์ คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*, 2556.
- ยศ สันตสมบัติ. *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- ศิริเพ็ญ ภูมภิษฎา. “การออกแบบลวดลายเรขศิลป์ผ้าพิมพ์ลายจากอัตลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี.” *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์*, 22(2), 2563, (100-121).
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. *สังคมวิทยาชนบท : แนวคิดทางทฤษฎีและแนวโน้มในสังคม : เอกสารตำราหลัก ประกอบการเรียนการสอน หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิชา สังคมและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท. 2550.
- องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโป่ง. (2567), จาก <https://www.huaypongsao.go.th/home>